

L. A. BILL No. XXXIX OF 2021.

A BILL

**FURTHER TO AMEND THE MAHARASHTRA CO-OPERATIVE
SOCIETIES ACT, 1960.**

सन २०२१ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ३९.

महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, १९६० यामध्ये आणखी सुधारणा करण्याकरिता विधेयक.

(विधानसभेने दिनांक २८ डिसेंबर २०२१ रोजी संमत केल्याप्रमाणे.)

(विधानपरिषदेने दिनांक २८ डिसेंबर २०२१ रोजी संमत केल्याप्रमाणे.)

(राज्यपालांकडून प्राप्त झालेला संदेश :- भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद २०० अन्वये माझ्या अधिसंमतीसाठी पाठविण्यात आलेले महाराष्ट्र सहकारी संस्था (तिसरी सुधारणा) विधेयक, २०२१ यामधील कलम १५७ बाबतच्या सुधारणेबाबत पुनर्विचार करण्यात यावा.)

(विधानसभेने दिनांक २८ डिसेंबर २०२१ रोजी संमत केलेले विधेयक ; दिनांक ९ मार्च २०२२ रोजी कोणत्याही सुधारणांशिवाय पुन्हा संमत करण्यात आल्याप्रमाणे.)

(विधानपरिषदेने दिनांक २८ डिसेंबर २०२१ रोजी संमत केलेले विधेयक ; दिनांक १४ मार्च २०२२ रोजी कोणत्याही सुधारणांशिवाय पुन्हा संमत करण्यात आल्याप्रमाणे.)

१९६१ चा **ज्याअर्थी**, यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांसाठी, महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, १९६० यामध्ये आणखी महा. २४. सुधारणा करणे इष्ट आहे ; **त्याअर्थी**, भारतीय गणराज्याच्या बाहत्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :-

१. या अधिनियमास, महाराष्ट्र सहकारी संस्था (तिसरी सुधारणा) अधिनियम, २०२१, असे म्हणावे. संक्षिप्त नाव.

(शा.म.मु.) एचबी २६९१-१ (२५५-३-२०२२)

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम २ ची
सुधारणा.

२. महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, १९६० (यात यापुढे ज्याचा निर्देश "मुख्य अधिनियम" असा १९६१ चा
केला आहे) याच्या कलम २ मधील, खंड (१९) चा, उप-खंड (अ-१) वगळण्यात येईल. महा. २४.

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम २५अ ची
सुधारणा.

३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम २५अ मधील, "या अधिनियमाच्या" या मजकुरानंतर, "किंवा त्याखाली
केलेल्या नियमांच्या" हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम २६ ऐवजी
दाखल करणे.

४. मुख्य अधिनियमाच्या कलम २६ ऐवजी, पुढील कलम दाखल करण्यात येईल :—

यथोचित प्रदाने
करण्यात येईपर्यंत
सदस्यत्वाचे कोणतेही
हक्क वापरावयाचे
नाहीत.

"२६. कोणताही सदस्य, अधिनियमात, नियमांत व उपविधींमध्ये तरतूद केली असेल अशा हक्कांचा
वापर करण्यास हक्कदार असेल :

परंतु, कोणत्याही सदस्यास, तो संस्थेच्या उपविधींन्वये वेळोवेळी विहित करण्यात येईल आणि विनिर्दिष्ट
करण्यात येईल अशी सदस्यत्वाबाबतची रक्कम संस्थेला चुकती करीपर्यंत किंवा संस्थेतील असा हितसंबंध
संपादित करीपर्यंत, अशा हक्कांचा वापर करणार नाही :

परंतु आणखी असे की, सदस्यत्वाच्या हक्कांचा वापर करण्यासाठी भाग भांडवलातील सदस्याच्या
किमान अंशदानात वाढ केल्यास, संस्था, सदस्यांला मागणीची यथोचित नोटीस देईल आणि तिचे अनुपालन
करण्यासाठी वाजवी कालावधी देईल."

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम २७ ची
सुधारणा.

५. मुख्य अधिनियमाच्या कलम २७ मधील,—

(१) पोट-कलम (१अ) वगळण्यात येईल ;

(२) पोट-कलम (३) मधील, "क्रियाशील" हा शब्द वगळण्यात येईल.

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम ७३अ ची
सुधारणा.

६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७३अ मध्ये, पोट-कलम (९) मधील, "क्रियाशील सदस्य नसेल आणि
तो" हा मजकूर वगळण्यात येईल.

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम ७३अअअ ची
सुधारणा.

७. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७३अअअ मध्ये, पोट-कलम (१) मधील,—

(१) पहिल्या परंतुकानंतर, पुढील परंतुक समाविष्ट करण्यात येईल :—

"परंतु आणखी असे की, शिखर संस्थेच्या बाबतीत, आणि अपवादात्मक परिस्थितीत, अन्य
कोणत्याही संस्थेच्या बाबतीत, निबंधकास, राज्य शासनाच्या पूर्व मान्यतेने, समितीच्या सदस्यांची
संख्या पंचवीसपर्यंत वाढवता येईल : " ;

(२) विद्यमान दुस-या परंतुकातील, "परंतु आणखी असे की," या मजकुराऐवजी, "परंतु तसेच,"
हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७३कअ मधील पोट-कलम (१) मधील,—
- (१) खंड (दोन-अ) वगळण्यात येईल ;
- (२) खंड (चार) मधील, “त्याखाली केलेल्या नियमांखाली” या मजकुरानंतर “किंवा संस्थेच्या उपविधीखाली” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.
- सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४ याच्या कलम ७३कअ ची सुधारणा.
९. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७५ मधील, पोट-कलम (१) मध्ये,—
- (१) पहिल्या परंतुकाआधी, पुढील परंतुक समाविष्ट करण्यात येईल :—
- “परंतु, निबंधकास, सांसर्गिक रोग, सार्वत्रिक साथरोग, पूर, अतिवृष्टी, दुष्काळ किंवा भूकंप यांसारख्या अपवादात्मक परिस्थितीमध्ये, वर निर्दिष्ट केलेला कालावधी, सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशाद्वारे, तीन महिन्यांपेक्षा अधिक नसेल इतका वाढवता येईल ;”;
- (२) पहिल्या परंतुकामधील, “परंतु” या मजकुराऐवजी, “परंतु आणखी असे की” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;
- (३) दुस-या परंतुकामधील, “परंतु आणखी असे की” या मजकुराऐवजी, “परंतु तसेच” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.
- सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४ याच्या कलम ७५ ची सुधारणा.
१०. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७७अ मधील,—
- (१) पोट-कलम (१) चे तिसरे परंतुक वगळण्यात येईल ;
- (२) पोट-कलम (३) मध्ये,—
- (एक) “सहा महिन्यांच्या” या मजकुराऐवजी, “बारा महिन्यांच्या” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;
- (दोन) परंतुकामधील “सहा महिन्यांपेक्षा” या मजकुराऐवजी, “बारा महिन्यांपेक्षा” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.
- सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४ याच्या कलम ७७अ ची सुधारणा.
११. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७८ मधील, पोट-कलम (१) मधील,—
- (१) खंड (एक) मध्ये, “सहा महिन्यांहून” या मजकुराऐवजी, “बारा महिन्यांहून” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;
- (२) तिसरे परंतुक वगळण्यात येईल.
- सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४ याच्या कलम ७८ ची सुधारणा.
१२. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७८अ मधील, पोट-कलम (१) च्या, खंड (अ) मधील, उप-खंड (दोन) मधील, “सहा महिन्यांहून” या मजकुराऐवजी, “बारा महिन्यांहून” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.
- सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४ याच्या कलम ७८अ ची सुधारणा.
१३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ७९ मधील,—
- (१) विद्यमान पोट-कलम (१) ला त्याचे पोट-कलम (१-१अ) असा नवीन क्रमांक देण्यात येईल ; आणि अशा प्रकारे नवीन क्रमांक दिलेल्या पोट-कलम (१-१अ) पूर्वी, पुढील पोट-कलम समाविष्ट करण्यात येईल :—
- “(१) निबंधकास, कोणत्याही संस्थेस किंवा संस्थांच्या वर्गास या अधिनियमाच्या तरतुदींचे, त्याखाली केलेल्या नियमांचे, संस्थेच्या उप-विधींचे किंवा या अधिनियमान्वये निबंधकाने पारित केलेल्या कोणत्याही आदेशाचे अनुपालन करण्यासाठी कारवाई करण्याचे निदेश देता येतील ; आणि संस्थेचा अधिकारी किंवा संस्थेचे अधिकारी, त्यात विनिर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत त्या आदेशाचे अनुपालन करण्यास बांधील असतील.”;
- सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४ याच्या कलम ७९ ची सुधारणा.

(२) पोट-कलम (३) मध्ये, “पोट-कलम (१) ” या मजकुराऐवजी “पोट-कलमे (१) व (१-१अ)” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम ८२ ऐवजी
दाखल करणे.

१४. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ८२ ऐवजी, पुढील कलम दाखल करण्यात येईल :—

लेखांतील दोषांची
दुरुस्ती.

“८२. (१) जर लगतपूर्ववर्ती कलमान्वये केलेल्या लेखापरीक्षेच्या निकालामध्ये संस्थेच्या कामकाजात कोणतेही दोष असल्याचे उघड केले असेल तर, संस्था, लेखापरीक्षा अहवालाच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांच्या आत, लेखापरीक्षकाने किंवा लेखापरीक्षा करणा-या व्यवसाय संस्थेने दाखवून दिलेले दोष किंवा नियमबाह्यता याबाबत निबंधकाकडे स्पष्टीकरण देईल आणि दोष दुरुस्त करण्यासाठी पावले उचलेले व नियमबाह्यता दूर करण्यासाठी उपाययोजना करील, आणि त्यावर तिने केलेल्या कारवाईचा अहवाल, निबंधकाला सादर करील आणि तो, पुढील सर्वसाधारण सभेपुढे ठेवील. निबंधक, आदेशात विनिर्दिष्ट केलेल्या मुदतीत असे दोष दूर करण्याच्या दृष्टीने, अशा आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशी कारवाई करण्यासाठी, अशा संस्थेस किंवा तिच्या अधिका-यांस निदेश देणारा आदेश देखील काढू शकेल.

(२) निबंधक किंवा त्याने प्राधिकृत केलेली व्यक्ती, लेखापरीक्षा दुरुस्ती अहवालाची छाननी करील आणि त्यानुसार, असा अहवाल प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांच्या आत अशा अहवालाविषयी संस्थेला कळवील.

(३) संस्थेकडून संपूर्ण दुरुस्ती करण्यात येईपर्यंत, संस्थेच्या दुरुस्ती अहवालावर, त्याचे, किंवा यथास्थिति, तिचे बाबनिहाय अभिप्राय देणे आणि आपला अहवाल निबंधकाला सादर करणे ही संबंधित लेखापरीक्षकाची किंवा लेखापरीक्षा करणा-या व्यवसाय संस्थेची जबाबदारी असेल.

(४) जर संस्था, लेखापरीक्षा दुरुस्ती अहवाल निबंधकास व वार्षिक सर्वसाधारण सभेपुढे सादर करण्यात कसूर करील तर, निबंधक आदेशाद्वारे निबंधकास व वार्षिक सर्वसाधारण सभेपुढे लेखापरीक्षा दुरुस्ती अहवाल सादर करणे ज्याचे कर्तव्य होते, आणि जो, वाजवी कारणांशिवाय उपरोक्त कृती करण्यात कसूर करील, त्या समितीच्या कोणत्याही पदाधिका-याला किंवा यथास्थिति, सदस्याला, अशा आदेशामध्ये विनिर्दिष्ट करील त्याप्रमाणे, पाच वर्षांपेक्षा अधिक नसेल अशा कालावधीकरिता अशा समितीचा कोणताही पदाधिकारी किंवा सदस्य म्हणून निवडून घेण्याकरिता किंवा समितीचा कोणताही पदाधिकारी किंवा सदस्य होण्याकरिता, अनर्ह ठरवू शकेल, आणि जर असा पदाधिकारी, संस्थेचा सेवक असेल तर, त्याच्यावर पाच हजार रुपयांपेक्षा अधिक नसेल इतक्या रकमेची शास्ती लादू शकेल :

परंतु, या पोट-कलमान्वये असा आदेश काढण्यापूर्वी, निबंधक, संबंधित व्यक्तीला, त्याच्या विरुद्ध हाती घेण्याचे प्रस्तावित केलेल्या कारवाईविरुद्ध कारणे दाखविण्याची वाजवी संधी देईल किंवा देण्याची व्यवस्था करील.”.

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम १०९ ची
सुधारणा.

१५. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १०९ मध्ये, पोट-कलम (१) मधील,—

(१) “निबंधकाने मुदतवाढ केली नसेल तर” या मजकुराऐवजी, “निबंधकाने किंवा शासनाने मुदतवाढ दिली नसेल तर” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(२) पहिल्या परंतुकाऐवजी, पुढील परंतुके दाखल करण्यात येतील :—

“परंतु, निबंधक एका वेळी एक वर्षांपेक्षा अधिक आणि एकूण चार वर्षांपेक्षा अधिक कालावधीसाठी कोणतीही मुदतवाढ देणार नाही :

परंतु आणखी असे की, जर दहा वर्षांपलिकडे आणखी मुदतवाढ देण्याची आवश्यकता असेल तर, निबंधक, अशा मुदतवाढीकरिता शासनाकडे प्रस्ताव पाठवील. शासन, एकावेळी एक वर्षांपेक्षा

अधिक आणि एकूण पाच वर्षांपेक्षा अधिक नसेल इतक्या कालावधीसाठी मुदतवाढ देऊ शकेल :

परंतु तसेच, उपरोक्त दिनांकापासून पंधरा वर्षांची मुदत संपल्यानंतर, तात्काळ, परिसमापनाची कार्यवाही समाप्त करण्यात आली असल्याचे मानण्यात येईल आणि निबंधक, परिसमापन कार्यवाही समाप्त करण्याचा आदेश पारित करील :” ;

(३) दुसरे परंतुक वगळण्यात येईल.

१६. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १४४-५अ मध्ये स्पष्टीकरणापूर्वी, पुढील परंतुक समाविष्ट करण्यात येईल :— सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४ याच्या कलम १४४-५अ ची सुधारणा.
- “परंतु, वेतनदार सहकारी पतसंस्थेला, त्यांच्या सदस्यांच्या, सेवानिवृत्तीनंतर, त्यांना नाममात्र सदस्य म्हणून त्यांचे नाव नोंदवून, त्यांच्याकडून स्वेच्छेने ठेवी स्वीकारता येतील. ”.
१७. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १४६ मधील, खंड (ल-१) वगळण्यात येईल. सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४ याच्या कलम १४६ ची सुधारणा.
१८. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १४७ मधील, खंड (ल-१) वगळण्यात येईल. सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४ याच्या कलम १४७ ची सुधारणा.
१९. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १५२-अ मधील, पोट-कलम (१) मध्ये, “तीन दिवसांच्या आत” या मजकुराऐवजी, “तीन कार्य दिवसांच्या आत” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल. सन १९६१ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४ याच्या कलम १५२-अ ची सुधारणा.

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम १५४ ची
सुधारणा.

२०. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १५४ मधील, पोट-कलम (२अ) मध्ये,—

(क) “किंवा कलम १०५ अन्वये परिसमापकाने दिलेल्या प्रमाणपत्राच्या” हा मजकूर वगळण्यात येईल ;

(ख) “विचारार्थ स्वीकारला जाणार नाही :” या मजकुराऐवजी, “विचारार्थ स्वीकारला जाणार नाही. जर पुनरीक्षण अर्ज मान्य केला असेल तर, पुनरीक्षण प्राधिकारी, अशा रीतीने जमा केलेली रक्कम अर्जदारास परत करण्याचा संस्थेला निदेश देणारा आदेश पारित करू शकेल :” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम १५४ब ची
सुधारणा.

२१. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १५४ब मधील,—

(१) पोट-कलम (१) मध्ये, “७८अ, पोट-कलमे (१), (१अ)” या मजकुराऐवजी, “७८अ, पोट-कलमे (१), (१-१अ), (१अ)” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल ;

(२) पोट-कलम (२) मध्ये, “(१९) (अ), (अ-१), (ब)” या मजकुराऐवजी, “(१९) (अ), (ब)”, हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

सन १९६१ चा
महाराष्ट्र अधिनियम
क्रमांक २४ याच्या
कलम १५७ ची
सुधारणा.

२२. मुख्य अधिनियमाच्या कलम १५७ मधील, दुसरे परंतुक वगळण्यात येईल.

[सन २०२१ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ३९.]

[महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, १९६०
यामध्ये आणखी सुधारणा करण्याकरिता विधेयक.]

[श्री. बाळासाहेब पाटील,
सहकार मंत्री.]

[विधानसभेने दिनांक २८ डिसेंबर २०२१ रोजी
संमत केल्याप्रमाणे.]

[विधानपरिषदेने दिनांक २८ डिसेंबर २०२१ रोजी
संमत केल्याप्रमाणे.]

[विधानसभेने दिनांक २८ डिसेंबर २०२१ रोजी संमत
केलेले विधेयक ; दिनांक ९ मार्च २०२२ रोजी
कोणत्याही सुधारणांशिवाय पुन्हा संमत करण्यात
आल्याप्रमाणे.]

[विधानपरिषदेने दिनांक २८ डिसेंबर २०२१ रोजी
संमत केलेले विधेयक ; दिनांक १४ मार्च २०२२
रोजी कोणत्याही सुधारणांशिवाय पुन्हा संमत
करण्यात आल्याप्रमाणे.]

राजेन्द्र भागवत,
प्रधान सचिव,
महाराष्ट्र विधानपरिषद.